

tussen Duin & Dijk



Verbinden en ontsnipperen

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 17 3 ● 2018

Noord-Holland verwel

In 2002-2008 is de otter in Nederland met succes geïntroduceerd. De Provincie Noord-Holland realiseerde zich dat de otter zich in de toekomst zal vestigen in de regio en heeft ontsnipperende maatregelen uitgevoerd. In 2016 werd dat beloofd met een waarneming van een otter bij een van de faunapassages onder de N236 tussen de Ankeveense Plassen en het Naardermeer.

Historie

Rond 1900 kwam de otter (*Lutra lutra*) relatief algemeen voor in Nederland en was hij gekwalificeerd als plaagdier. Niet alleen omdat ze vis eten maar ook vanwege schade die ze aan fuiken konden aanrichten. Er werden premies betaald voor gedode otters, maar ook de pels was geliefd. Zelfs Artis 'bestelde' rond die tijd jaarlijks otters uit het Naardermeer om de dierentuinpopulatie aan te vullen, wat als de normaalste zaak van de wereld werd beschouwd. Geschriften uit 1864 vermelden echter al een achteruitgang (Veen & Broekhuizen, 1992). Van Wijngaarden en Van de Peppel (1970) reconstrueerden het voorkomen van otters in Nederland voor verschillende perioden. Rondom 1900 bezette de otter circa zestig atlasblokken (5x5 km²) in Noord-Holland (figuur 1). In de tweede helft van de negentiende eeuw ging de achteruitgang gestaag verder

en werd gesproken van 'zeldzame verschijningen'. In 1942 werd de otter niet langer meer tot schadelijk wild gerekend maar tot pelswild. In grote delen van Nederland was de jacht echter gesloten waardoor de otterpopulaties begonnen te herstellen. Tussen 1945 en 1962 bezette de otter nog maar zes atlasblokken in het Vechtplassengebied. In 1979 is waarschijnlijk de laatste zichtwaarneming gedaan in het Naardermeer. De Atlas van Nederlandse Zoogdieren (Veen & Broekhuizen, 1992) vermeldt voor periode 1982-1988 voor Noord-Holland drie atlasblokken met zekere waarnemingen uit Waterland en één uit de Botshol (Utrecht), een met Noord-Holland overlappend atlasblok. De laatste melding stamt uit 1986 (Nolert & Martens, 1989). Niet veel later, in 1989, is het in Nederland voorbij met de soort (Lammertsma & Niewold, 2016). De achteruitgang van de otter is een gevolg van een

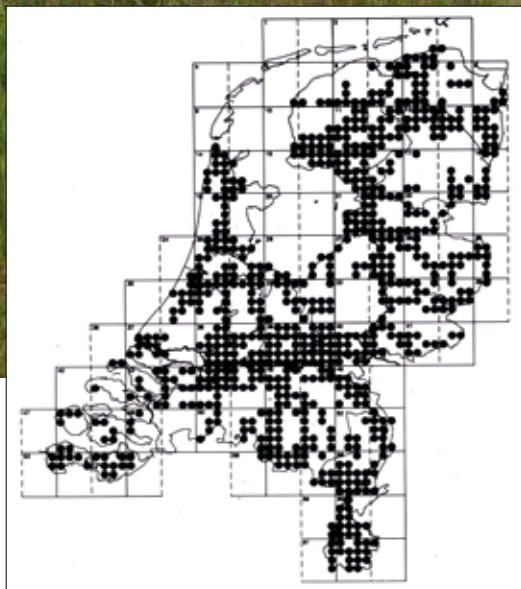
combinatie van vele factoren waar rapporten over zijn volgeschreven. Versnippering van leefgebied en verkeerssterfte zijn daarbij belangrijke, actuele factoren. Zo sterft 20% van de Nederlandse populatie otters in het verkeer (Lammertsma & Niewold, 2016).

Terugkeer?

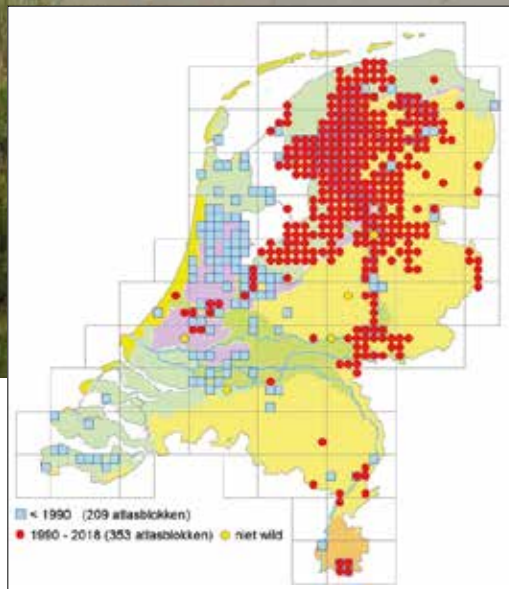
Tussen 2002-2008 is de otter met succes in Nederland geïntroduceerd. Een gestage herkolonisatie door Nederland vindt plaats (figuur 2). Na 24 jaar afwezig te zijn geweest in Noord-Holland werd op 11 juni 2010 in het Vechtplassengebied een otter gefotografeerd met een wildcamera (Van den Akker & Harder, 2010). Ondanks intensief cameraonderzoek naar boommarters (*Martes martes*) in dit gebied bleef het bij deze enkele waarneming. Op 5 september 2011 is een verkeersslachtoffer gevonden (♀) langs de Bloklaan (N403), Loosdrecht.

- De faunapassage in de Gooilandseweg (N236) waar de otter op 4 november 2016 op de wildcamera is vastgelegd. Foto: Geert Timmermans.

komt de otter



● Figuur 1. De verspreiding van de otter omstreeks 1900 (naar Van Wijngaarden & Van de Peppel, 1970).



● Figuur 2. Waarnemingen van de otter na de herintroductie in Nederland in 2002 (© NDFF).

Bij het groot onderhoud zijn in 2013 twee brede faunapassages gemaakt onder de N236 om het Naardermeer en de Vechtplassen te verbinden. Onder meer in de hoop dat dieren daar in de toekomst veilig over kunnen steken. Uit cameraonderzoek bleek dat vos (*Vulpes vulpes*), boom-marter en ree (*Capreolus capreolus*) dat van begin af aan al deden.

Hollandse Brug

Tijdens de Bever- en Otterwerkgroep CaLutra-dag op 12 maart 2016 in de Ankeveense Plassen werd in kleine groepjes gezocht naar sporen van otters. Onder leiding van een ervaren spoorzoeker werd een

verse otterprent gevonden bij de Hollandse Brug in Muiderberg. Op de basaltblokken van de oever lagen ook wat oude *sprints* (otterpoep). De otter komt wijdverspreid voor in Flevoland en oevers van beide provincies liggen hier circa 300 meter van elkaar. Op 20 maart, 30 oktober, 18 december 2016 en 4 februari, 24 oktober en 23 december 2017 is tevergeefs gezocht naar sporen voor het NEM Verspreidingsonderzoek Otter. De afwezigheid van *sprints* wil niet zeggen dat de soort er niet voorkomt. Als er geen soortgenoten aanwezig zijn is er geen aanleiding hun territorium te markeren. In december 2016 zijn

twee wildcamera's geplaatst. Dit leverde 20.000 foto's op van voornamelijk golven, bruine rat (*Rattus norvegicus*) en enkele vogels.

Ankeveense Plassen

Gedurende de periode 8 oktober en 6 november 2016 heeft een wildcamera gehangen vlakbij de nieuwe faunapassages van de Gooilandseweg (N236). De camera stond opgesteld langs de grenssloot van een weiland. Ook nu veel foto's van kabbelend water, bruine rat, ree en vogels. Eén van de laatste beelden, op 4 november, was echter van een otter! Tussen 13 november en 10 december 2016 zijn drie



● Nabij de faunapassages van de N236 is de eerste otter op 4 november 2016 middels een wildcamera vastgelegd. Foto: Edo Goverse & Geert Timmermans.

camera's geplaatst langs dezelfde sloot, zonder een otter te fotograferen. Natuurmonumenten heeft vervolgens dieper in het gebied van de Ankeveense Plassen camera's opgehangen. Op 24 november 2016 is daar wel een otter gefotografeerd. Permanent gestationeerde wildcamera's onder de twee passages hebben (nog) geen otter vastgelegd, zie in dit nummer het artikel 'Wildspot-

Noord-Holland. Zo is er een otter enkele jaren geleden bij de Afsluitdijk gesignaleerd. *Sprints* zijn al gevonden op de Houtribdijk, de verbinding tussen Lelystad en Enkhuizen. Inmiddels heeft zich een populatie gevestigd in de Nieuwkoopse Plassen, Zuid-Holland. De kans is groot dat ze door Noord-Holland zijn getrokken. Herhaalde waarnemingen met wildcamera's

Ook goed nieuws is dat er vooralsnog geen verkeersslachtoffers zijn gemeld.

ter, de resultaten' (Van Heukelum & Van den Dries, 2018). Vanaf 7 oktober 2017 heeft voor twaalf dagen op het bewuste weilandpaaltje weer een wildcamera gehangen, zonder otterregistratie.

Naardermeer

Met de hierboven beschreven meldingen in het achterhoofd zijn door Natuurmonumenten in het Naardermeer ook wildcamera's ingezet. Op 12 en 13 maart 2017 was het raak! Een otter liet zich fotograferen. In dit deel van het gebied werd enkele dagen later voor een tweede keer een otter gefotografeerd. In april zijn camera's geplaatst langs een oever in een ander deel van het Naardermeer. Op 11 april zijn foto's gemaakt van een nieuwsgierige otter bij de oude eendenkooi! In de zomer 2017 hebben enkele landschapsfotografen een otter voor de boot uit zien zwemmen. Ondanks alle camera's zijn er geen foto's gemaakt (verkeerde lenzen paraat).

En nu?

Het gaat steeds beter met de otter in Nederland. Op steeds meer plekken duikt de soort op, ook richting

in het Vechtplassengebied doen vermoeden dat de otter zich ook in Noord-Holland heeft gevestigd. Ook goed nieuws is dat er vooralsnog geen verkeersslachtoffers zijn gemeld. De regio is echter nog steeds levensgevaarlijk voor otters zolang er geen maatregelen zijn genomen om aanrijdingen op de drukke provinciale wegen te voorkomen. De Provincie maakt plannen om in 2019 de Vreelandseweg (N201) uit te rasteren en otterpassages aan te leggen. De plannen staan beschreven in Van der Grint & Jansman, 2016. Voor de Bloklaan zijn ook plannen in de maak. In 2019 maakt ProRail in de spoorlijn door het Naardermeer zeven faunapassages waar ook de otter van kan profiteren. Ter informatie: in 1966 is een doodgereden otter gevonden op het spoor, tijdens een illegale NJN-excursie. De komende jaren zal extra aandacht uitgaan naar het in kaart brengen van de soort in het Naardermeer en de Ankeveense Plassen. Naast zoeken naar *sprints* is de inzet van wildcamera's een belangrijk instrument. Er worden minimaal twintig camera's ingezet.

Een deel van de camera's wordt op vaste plekken opgehangen in en om de gebieden. Een ander deel wordt flexibel ingezet en met enige regelmaat verplaatst. Deze combinatie moet inzicht geven waar otters voorkomen, hoe ze de regio gebruiken en of er potentiële knelpunten aanwezig zijn. Het aantonen van voortplanting zou helemaal mooi zijn. Begin oktober 2017 is een start gemaakt met plaatsing van camera's. Gedurende de winterperiode zal er gelet worden op *sprints* en bij sneeuwval op prenten. Tot nu toe (juni 2018) heeft dit geen nieuwe waarnemingen opgeleverd.

Edo Goverse

e.goverse@uva.nl

Geert Timmermans

g.timmermans@amsterdam.nl

Erik de Haan, Natuurmonumenten

e.dehaan@natuurmonumenten.nl

Luc Hoogenstein, Natuurmonumenten

l.hoogenstein@natuurmonumenten.nl

Literatuur

- LAMMERTSMA, D.R. & F.J.J. NIEWOLD, 2016. De otter. P. 247-249 in: Broekhuizen S., K. Spoelstra, J.B.M. Thissen, K.J. Canters & J.C. Buys (red.). Atlas van de Nederlandse zoogdieren. Natuur van Nederland deel 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.
- NOLET, B.A. & V. MARTENS, 1989. De achteruitgang van de otter in Nederland. De Levende Natuur 90: 34-37.
- VAN DEN AKKER, R. & J. HARDER, 2010. Oriënterend onderzoek naar het voor komen van boomarters in de Oostelijke Vechtstreek. Landschap Noord-Holland, Castricum. 45 pp.
- VAN DER GRIFF, E.A. & H. JANSMAN, 2016. Mitigerende maatregelen voor de otter in de Vechtplassen; Advies voor ontsnipperende maatregelen bij de Vreelandseweg en Bloklaan. Alterra-rapport 2697, Wageningen, Alterra Wageningen UR (University & Research Centre).
- VAN HEUKELUM, M. & B. VAN DEN DRIES, 2018. Wildspotter, de resultaten. Tus sen Duin & Dijk 17(3): 50-51.
- VAN WIJNGAARDEN, A. & J. VAN DE PEPPEL, 1970. De otter *Lutra lutra* (L.) in Nederland. Lutra 12: 3-70.
- VEEN, J. & S. BROEKHUIZEN, 1992. Otter. In: Broekhuizen S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (red.). Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV, Utrecht.